IQRO JURNALI , IQRO JOURNAL, ИКРО ЖУРНАЛИ
ISSN:2181-4341| wordlyknowledge.uz/index.php/iqro
Volume 22 Issue 01 IYUN 2026

HUDUDLARDA KREATIV IQTISODIYOT YO‘NALISHLARINI QO‘LLAB-QUVVATLASH VA RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI (SAMARQAND VILOYATI MISOLIDA)

Temirova Mohina Axmadjonovna

O‘zbekiston Respublikasi

Bank-moliya akademiyasi magistranti

temirovamohina@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada hududlarda kreativ iqtisodiyot yo‘nalishlarini qo‘llab-quvvatlash va rivojlantirish imkoniyatlari Samarqand viloyati misolida tahlil qilinadi. Maqolada kreativ iqtisodiyotning iqtisodiy o‘sish, bandlik, turizm, hunarmandchilik, raqamli xizmatlar va madaniy merosni tijoratlashtirishdagi o‘rni yoritilgan. 2024-yilda qabul qilingan “Kreativ iqtisodiyot to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Qonuni, UNCTADning Creative Economy Outlook 2024 hisobotidagi xalqaro ko‘rsatkichlar hamda Samarqand viloyatining turizm va madaniy salohiyati asosida hududiy rivojlanish imkoniyatlari baholandi. Tadqiqot natijasida kreativ klasterlar, hunarmandchilik va dizayn markazlari, raqamli kontent ishlab chiqarish, madaniy tadbirlar iqtisodiyoti hamda kreativ startaplarni moliyalashtirish bo‘yicha takliflar ishlab chiqildi.

Kalit so‘zlar: kreativ iqtisodiyot, hududiy rivojlanish, Samarqand viloyati, turizm, hunarmandchilik, kreativ klaster, raqamli xizmatlar, madaniy meros, innovatsiya, bandlik.

Abstract. This article analyzes opportunities to support and develop creative economy directions in the regions using Samarkand region as an example. It examines the role of the creative economy in economic growth, employment, tourism, crafts, digital services, and commercialization of cultural heritage. The study draws on the Law of the Republic of Uzbekistan “On Creative Economy” adopted in 2024, UNCTAD Creative Economy Outlook 2024, and the tourism and cultural potential of Samarkand region. As a result, recommendations are developed for creative clusters, craft and design centers, digital content production, cultural event economy, and financing of creative start-ups.

Keywords: creative economy, regional development, Samarkand region, tourism, crafts, creative cluster, digital services, cultural heritage, innovation, employment.

Kirish

Jahon iqtisodiyotida kreativ iqtisodiyot innovatsion o‘sish, intellektual mulkdan foydalanish va yangi ish o‘rinlarini yaratishning muhim omiliga aylanib bormoqda. Kreativ iqtisodiyot nafaqat san’at va madaniyat sohalarini, balki dizayn, arxitektura, reklama, media, raqamli kontent, dasturiy mahsulotlar, moda, hunarmandchilik, madaniy turizm va ta’lim xizmatlarini ham qamrab oladi. Shu bois hududlarda kreativ iqtisodiyot yo‘nalishlarini rivojlantirish mahalliy resurslardan samarali foydalanish, yoshlar bandligini oshirish va hududiy iqtisodiyotni diversifikatsiya qilishda muhim ahamiyat kasb etadi.

O‘zbekiston sharoitida kreativ iqtisodiyotning rivojlanishi uchun huquqiy asoslar shakllanmoqda. 2024-yil 3-oktabrda “Kreativ iqtisodiyot to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Qonunining qabul qilinishi ushbu sohani davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash, kreativ faoliyat subyektlari uchun qulay muhit yaratish hamda ijodiy mahsulotlar bozorini kengaytirish imkonini

berdi. Ushbu hujjat kreativ iqtisodiyotni iqtisodiy siyosatning alohida yo‘nalishi sifatida rivojlantirish zarurligini ko‘rsatadi.

Samarqand viloyati kreativ iqtisodiyot uchun katta salohiyatga ega hududlardan biridir. Viloyatning boy tarixiy-madaniy merosi, turizm infratuzilmasi, qadimiy hunarmandchilik maktablari, xalqaro tadbirlar o‘tkazish tajribasi hamda yoshlar salohiyati kreativ iqtisodiyotning turli yo‘nalishlarini rivojlantirish uchun qulay shart-sharoit yaratadi. Ayniqsa, Samarqand shahrining xalqaro turizm markazi sifatidagi o‘rni kreativ mahsulot va xizmatlarni eksportbop darajaga olib chiqish imkonini beradi.

Ushbu maqolaning maqsadi Samarqand viloyatida kreativ iqtisodiyot yo‘nalishlarini qo‘llab-quvvatlash va rivojlantirish imkoniyatlarini tahlil qilish, mavjud muammolarni aniqlash hamda hududiy rivojlanishga xizmat qiladigan ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqishdan iborat.

Adabiyotlar sharhi

Ilmiy adabiyotlarda kreativ iqtisodiyot inson kapitali, ijodiy mehnat, intellektual mulk va innovatsion mahsulotlar yaratish bilan bog‘liq iqtisodiy faoliyat sifatida izohlanadi. UNCTAD ma’lumotlariga ko‘ra, kreativ xizmatlar eksporti 2022-yilda 1,4 trillion AQSH dollariga yetgan va 2017-yilga nisbatan 29 foizga oshgan. Bu ko‘rsatkich kreativ iqtisodiyotning global savdo va xizmatlar bozoridagi ulushi ortib borayotganini ko‘rsatadi.

Richard Florida, John Howkins va boshqa tadqiqotchilar kreativ iqtisodiyotni shaharlar va hududlar raqobatbardoshligini oshiruvchi omil sifatida baholaydilar. Ularning fikricha, ijodiy sinf, ochiq innovatsion muhit, madaniy infratuzilma va texnologik imkoniyatlar hududning iqtisodiy jozibadorligini oshiradi. Shu nuqtai nazardan kreativ iqtisodiyot turizm, ta’lim, IT va kichik biznes bilan integratsiyalashganda yuqori multiplikativ samara beradi.

O‘zbekistonlik tadqiqotchilar kreativ iqtisodiyot rivojida milliy hunarmandchilik, madaniy meros, dizayn va turizm xizmatlarining o‘rnini alohida ta’kidlaydilar. Xususan, Samarqand, Buxoro, Xiva kabi tarixiy shaharlarda kreativ iqtisodiyot turizm bilan uzviy bog‘liq bo‘lib, mahalliy mahsulotlarni yuqori qo‘shilgan qiymatga ega brend mahsulotlariga aylantirish imkonini beradi.

2024-yilda O‘zbekistonda bo‘lib o‘tgan Jahon kreativ iqtisodiyot konferensiyasi ham mamlakatning kreativ sanoatlarni rivojlantirish bo‘yicha xalqaro hamkorlikka intilayotganini ko‘rsatdi. Mazkur jarayon hududlar, jumladan Samarqand viloyati uchun ham ijodiy loyihalar, madaniy tadbirlar, raqamli mahsulotlar va kreativ turizmni rivojlantirishda yangi imkoniyatlar yaratadi.

Asosiy va tahliliy qism

Samarqand viloyatida kreativ iqtisodiyotning rivojlanish imkoniyatlari bir necha asosiy yo‘nalishlar bilan belgilanadi. Birinchidan, viloyatning tarixiy-madaniy merosi va turizm salohiyati kreativ mahsulotlar uchun tabiiy bozor yaratadi. Registon maydoni, Shohi Zinda majmuasi, Amir Temur maqbarasi, Ulug‘bek rasadxonasi va boshqa madaniy obyektlar nafaqat turistik tashriflar, balki dizayn, foto-video kontent, suvenir ishlab chiqarish, festival va ko‘rgazmalar iqtisodiyoti uchun ham asos bo‘lib xizmat qiladi.

Ikkinchidan, Samarqand viloyatida hunarmandchilik va an’anaviy san’at maktablari rivojlangan. Kulolchilik, kashtachilik, yog‘och o‘ymakorligi, zargarlik, gilamchilik va milliy liboslar dizayni mahalliy kreativ sanoatning muhim tarkibiy qismidir. Ushbu mahsulotlarni zamonaviy dizayn, elektron savdo va turizm xizmatlari bilan bog‘lash orqali ularning bozor qiymatini oshirish mumkin. Ayniqsa, “made in Samarkand” brendini shakllantirish hududiy mahsulotlarning ichki va tashqi bozordagi tanilishini kuchaytiradi.

Uchinchidan, raqamli texnologiyalar kreativ iqtisodiyotning o‘sishiga kuchli ta’sir ko‘rsatmoqda. Samarqand viloyatida yoshlar orasida dizayn, SMM, video montaj, mobil ilovalar, veb-dizayn, 3D vizualizatsiya va raqamli marketing yo‘nalishlarini rivojlantirish kreativ

xizmatlar eksporti uchun yangi imkoniyatlar yaratadi. Bu yo‘nalishlar katta infratuzilma talab qilmaydi, lekin malaka, internet va bozorga chiqish mexanizmlarini talab etadi.

Kreativ iqtisodiyotning hududiy rivojlanishdagi eng muhim jihati uning kichik biznes va o‘zini o‘zi band qilish imkoniyatlarini kengaytirishidadir. An’anaviy sanoat tarmoqlariga nisbatan kreativ bizneslar ko‘pincha kam boshlang‘ich kapital bilan yo‘lga qo‘yiladi. Shu sababli yoshlar, ayollar va mahalliy hunarmandlar uchun kreativ faoliyat yangi daromad manbai bo‘lishi mumkin.

Ammo Samarqand viloyatida kreativ iqtisodiyot yo‘nalishlarini rivojlantirishda ayrim muammolar ham mavjud. Jumladan, kreativ mahsulotlarni tijoratlashtirish bo‘yicha bilim va tajribaning yetarli emasligi, mualliflik huquqi va intellektual mulkni himoya qilish mexanizmlaridan kam foydalanish, marketing va eksport bozorlariga chiqishdagi qiyinchiliklar, moliyalashtirish manbalarining cheklanganligi shular jumlasidandir. Ushbu muammolarni hal qilish uchun hududiy kreativ ekotizimni kompleks tarzda shakllantirish zarur.

Viloyatda kreativ iqtisodiyotni rivojlantirish uchun klaster yondashuvi muhim hisoblanadi. Kreativ klasterlar hunarmandlar, dizaynerlar, IT mutaxassislari, turizm korxonalari, ta’lim muassasalari va moliya tashkilotlarini bir ekotizimga birlashtiradi. Bunday yondashuv mahsulot yaratishdan tortib, uni bozorga olib chiqishgacha bo‘lgan jarayonlarni muvofiqlashtirish imkonini beradi.

1-jadval

Samarqand viloyatida kreativ iqtisodiyot yo‘nalishlarini rivojlantirish imkoniyatlari

Yo‘nalish	Mavjud salohiyat	Rivojlantirish mexanizmi	Kutilayotgan natija
Madaniy turizm	Tarixiy obidalar, xalqaro brend sifatidagi Samarqand imiji	Festival, ko‘rgazma, audio-gid va AR/VR mahsulotlarni rivojlantirish	Turizm daromadlari va xizmatlar sifati oshadi
Hunarmandchilik va dizayn	An’anaviy kashtachilik, kulolchilik, suvenir mahsulotlari	Dizayn markazlari, brendlash va elektron savdo platformalari	Mahalliy mahsulotlar bozori kengayadi
Raqamli kontent	Yoshlar salohiyati, SMM va video xizmatlarga talab	Kontent studiyalari, frilans maktablari va IT hamkorliklari	Kreativ xizmatlar eksporti rivojlanadi
Ta’lim va trening	Oliy ta’lim muassasalari va kasb-hunar markazlari	Kreativ biznes, marketing va IP huquqi bo‘yicha kurslar	Kadrlar malakasi oshadi
Event industriyasi	Xalqaro tadbirlar o‘tkazish tajribasi	Madaniy forumlar, ko‘rgazmalar, musiqa va gastronomik festivallar	Hududning investitsion jozibadorligi ortadi

Manba: *O‘zbekiston Respublikasining “Kreativ iqtisodiyot to‘g‘risida”gi Qonuni, UNCTAD Creative Economy Outlook 2024, Samarqand viloyatining turizm va madaniy salohiyati bo‘yicha ochiq ma’lumotlar hamda muallif tahlillari asosida tuzildi.*

Jadval ma’lumotlaridan ko‘rinib turibdiki, Samarqand viloyatida kreativ iqtisodiyotning asosiy rivojlanish nuqtalari madaniy turizm, hunarmandchilik, raqamli kontent, ta’lim va event

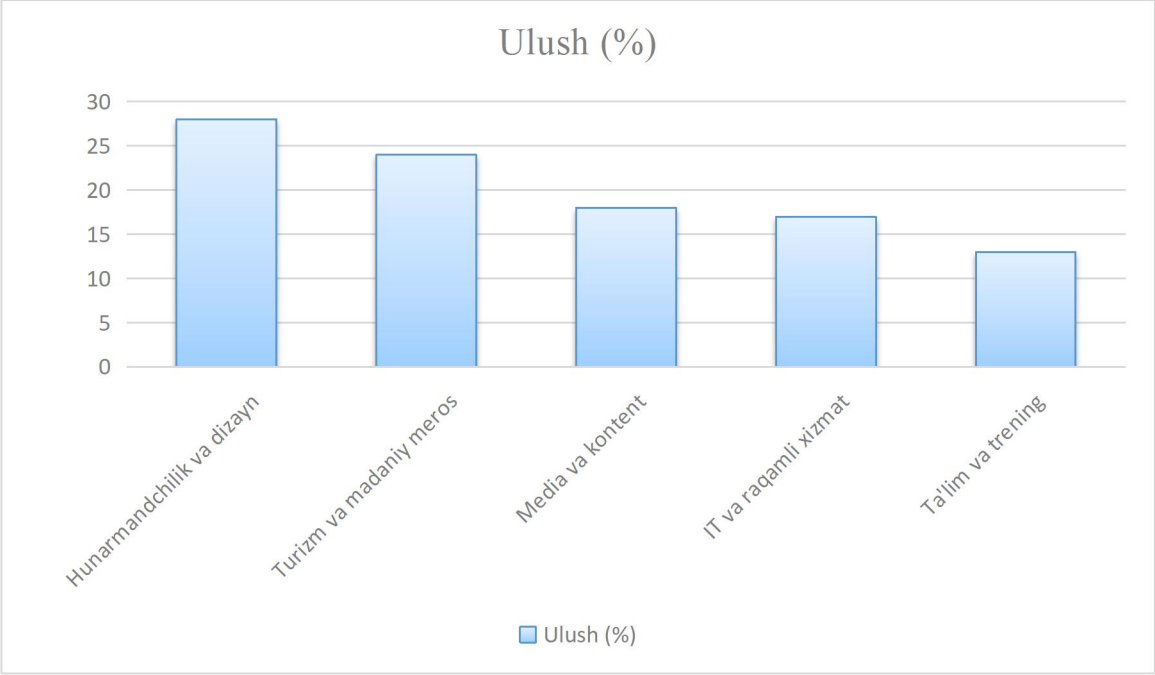
industriyasi bilan bog‘liq. Ushbu yo‘nalishlar bir-birini to‘ldiradi va yagona ekotizim sifatida rivojlantirilganda yuqori iqtisodiy samara beradi.

Kreativ iqtisodiyotda moliyalashtirish masalasi alohida ahamiyatga ega. Tijorat banklari, mikromoliya tashkilotlari va grant dasturlari kreativ startaplar uchun mos moliyaviy mahsulotlar ishlab chiqishi maqsadga muvofiq. Masalan, hunarmandlar uchun aylanma mablag‘ kreditlari, dizaynerlar uchun uskunalar lizingi, raqamli kontent ishlab chiqaruvchilar uchun imtiyozli mikroqarzlar va eksportga yo‘naltirilgan kreativ bizneslar uchun kafillik mexanizmlari joriy etilishi mumkin.

Bank-moliya tizimi kreativ iqtisodiyotning rivojlanishida faqat kredit beruvchi subyekt emas, balki biznesni moliyaviy rejalashtirish, xarajat va daromadlarni hisoblash, elektron to‘lovlar, eksport tushumlarini boshqarish va moliyaviy savodxonlikni oshirishda ham ko‘makchi bo‘lishi lozim. Ayniqsa, kreativ biznes egalari uchun oddiy va tushunarli moliyaviy maslahat xizmatlarini yo‘lga qo‘yish katta ahamiyatga ega.

Raqamlashtirish kreativ iqtisodiyotning bozorlarga chiqish imkoniyatlarini kengaytiradi. Samarqand hunarmandlari va dizaynerlari mahsulotlarini marketplace platformalari, ijtimoiy tarmoqlar, turistik portallar va xalqaro elektron savdo maydonlari orqali sotishi mumkin. Shu bilan birga, mahsulot fotosurati, video reklama, hikoya qilish uslubi va brend identifikatsiyasi kreativ mahsulotning qiymatini oshiradi.

Intellektual mulkni himoya qilish ham kreativ iqtisodiyotning barqaror rivojlanishida muhim omildir. Dizayn, logotip, brend nomi, musiqiy asar, video mahsulot, dasturiy ta’minot va boshqa ijodiy mahsulotlar mualliflik huquqi hamda sanoat mulki obyektlari sifatida himoya qilinishi kerak. Bu ijodkorlar daromadini himoya qiladi va investitsiyalarni jalb etishni osonlashtiradi.

1-rasm. Samarqand viloyatida kreativ iqtisodiyot yo‘nalishlarining shartli ulushi

Manba: *muallif tomonidan tahliliy maqsadda shakllantirilgan shartli ma’lumotlar asosida tuzildi.*

Diagrammada Samarqand viloyati uchun kreativ iqtisodiyot yo‘nalishlari shartli ulushlarda ko‘rsatilgan. Unda hunarmandchilik va dizayn, turizm va madaniy meros, media va kontent, IT

hamda ta’lim xizmatlari o‘zaro bog‘langan holda hududiy iqtisodiyotga ta’sir ko‘rsatishi mumkinligi ifodalangan.

Viloyatda kreativ iqtisodiyotning rivojlanishi uchun ta’lim muassasalari bilan biznes hamkorligini kuchaytirish zarur. Talabalar va yosh mutaxassislar uchun dizayn, marketing, kreativ menejment, startap moliyasi, turizm mahsulotlari yaratish va raqamli kontent bo‘yicha amaliy laboratoriyalar tashkil etilishi mumkin. Bunday laboratoriyalar nazariy bilimlarni real biznes loyihalari bilan bog‘laydi.

Samarqand viloyatida kreativ iqtisodiyotni rivojlantirishning yana bir muhim yo‘nalishi madaniy tadbirlar iqtisodiyotidir. Xalqaro festival, forum, ko‘rgazma, teatr va musiqa tadbirlari mehmonxona, transport, ovqatlanish, reklama, suvenir savdosi va boshqa xizmatlarga qo‘shimcha talab yaratadi. Natijada kreativ tadbirlar hududiy xizmatlar bozorining o‘sishiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi.

Hududlarda kreativ iqtisodiyotni rivojlantirish bo‘yicha davlat siyosati mahalliy hokimliklar, madaniyat, turizm, ta’lim va bank-moliya tashkilotlari o‘rtasidagi muvofiqlashtirilgan hamkorlikka tayanishi kerak. Har bir hudud o‘zining madaniy, tarixiy va inson kapitali salohiyatidan kelib chiqib kreativ iqtisodiyot strategiyasini ishlab chiqishi maqsadga muvofiq.

Xulosa

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, Samarqand viloyatida kreativ iqtisodiyot yo‘nalishlarini rivojlantirish uchun yetarli tarixiy, madaniy, turistik va inson kapitali salohiyati mavjud. Viloyatning xalqaro turizm markazi sifatidagi o‘rni kreativ mahsulotlarni ichki bozor bilan cheklanmasdan, tashqi bozorlarga ham olib chiqish imkonini beradi.

Kreativ iqtisodiyot hududiy rivojlanishning yangi manbai bo‘lib, u hunarmandchilik, madaniy turizm, raqamli kontent, dizayn, event industriyasi va ta’lim xizmatlarini birlashtiradi. Ushbu yo‘nalishlarni klaster yondashuvi asosida rivojlantirish kichik biznes, yoshlar bandligi va mahalliy mahsulotlar raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, kreativ iqtisodiyotning rivojlanishi moliyalashtirish, marketing, intellektual mulkni himoya qilish, raqamli savdo kanallari va malakali kadrlar tayyorlash bilan bevosita bog‘liq. Ushbu omillar kompleks tarzda rivojlantirilmasa, mavjud salohiyat to‘liq iqtisodiy natijaga aylanishi qiyin bo‘ladi.

Umuman olganda, Samarqand viloyatida kreativ iqtisodiyot yo‘nalishlarini qo‘llab-quvvatlash va rivojlantirish hududiy iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish, turizm xizmatlarini boyitish, eksportbop mahsulotlar yaratish va aholi bandligini oshirishning istiqbolli yo‘nalishi hisoblanadi.

Takliflar:

1. Samarqand viloyatida “Kreativ iqtisodiyot klasteri”ni tashkil etish va unga hunarmandlar, dizaynerlar, IT mutaxassislari, turizm tashkilotlari hamda ta’lim muassasalarini jalb qilish.
2. “Made in Samarkand” hududiy kreativ brendini shakllantirish va uni suvenir, dizayn, milliy libos, gastronomiya va raqamli kontent mahsulotlarida qo‘llash.
3. Kreativ startaplar uchun imtiyozli moliyalashtirish, grant, lizing va kafillik mexanizmlarini joriy etish.
4. Hunarmandchilik va kreativ mahsulotlar uchun elektron savdo platformalari, onlayn kataloglar va xalqaro marketplace tizimlariga chiqish bo‘yicha amaliy ko‘mak berish.
5. Madaniy tadbirlar, xalqaro festivallar va kreativ forumlar orqali hududning turizm jozibadorligini oshirish.
6. Yoshlar uchun SMM, dizayn, videomontaj, kreativ menejment va intellektual mulk huquqi bo‘yicha qisqa muddatli o‘quv kurslarini tashkil etish.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasining 2024-yil 3-oktabrdagi O‘RQ-970-son “Kreativ iqtisodiyot to‘g‘risida”gi Qonuni. https://lex.uz/uz/docs/-7129258
2. UNCTAD. Creative Economy Outlook 2024. United Nations Trade and Development, 2024. https://unctad.org/publication/creative-economy-outlook-2024
3. UNCTAD. Creative economy booms, with services leading the growth. 2024. https://unctad.org/news/creative-economy-booms-services-leading-growth
4. World Conference on Creative Economy 2024. Official programme materials. https://www.wcce.uz/
5. British Council Uzbekistan. Mapping of the Creative Industries in Uzbekistan. https://www.britishcouncil.uz/en/programmes/arts/mapping-creative-industries-uzbekistan
6. Howkins J. The Creative Economy: How People Make Money from Ideas. Penguin Books, 2013.
7. Florida R. The Rise of the Creative Class. Basic Books, 2012.
8. OECD. Culture and the Creative Economy in Regional Development. OECD Publishing, 2023.